

9. SINIF 1. ÜNİTE ÖZETİ

BİLGİ VE İNANÇ

KONULAR

1. İslam'da Bilgi Kaynakları
2. İslam İncasında İmanın Mahiyeti
3. Kur'an'dan Mesajlar: İsrâ Suresi 36. Ayet ve Mülk Suresi 23. Ayet

1. İSLAM'DA BİLGİ VE KAYNAKLARI

İnsan merak eden ve merakını gidermeye çalışan bir varlıktır. Kendisini, çevresini ve kâinata olup biteni anlamak ister. Bilgi, insanın varlıkları tanıma, anlama ve bilme çabası sonucunda ortaya çıkan netice şeklinde tanımlanmıştır. Bilgi, bilenle bilinen arasında kurulan ilişkidir.

Bilginin kaynağı hakkında farklı yaklaşımlar vardır. Doğru ve genel geçer bilgiye ulaşılabileceğini düşünenler yanında bunun mümkün olmadığını savunanlar da vardır.

BİLGİ TÜRLERİ

BİLGİ TÜRÜ	TARİFİ	ÖZNE ile NESNE ARASINDAKİ BAĞ	ÖZNELLİK- NESNELLİK
Gündelik Bilgi	Günlük yaşamı kolaylaştıran, yararlı ve sistemsiz bilgilerdir.	Sezgi ve deneyim	Kısmen öznel kısmen nesnel
Dini Bilgi	Yüce Allah'ın elçileri aracılığı ile bildirdiği inanç ve ibadetleri, kuralları içeren bilgilerdir.	İnanç / İman	Öznel
Teknik Bilgi	Doğadaki nesnelere araç haline getiren, insanın hayatını kolaylaştıran bilgilerdir.	Yetenek ve beceri	Nesnel
Sanat Bilgisi	Sezgiye, duyguya, coşkuya dayanan; sanatçı ve nesne arasındaki ilgiden doğan bilgilerdir.	Hayal gücü ve sezgi	Öznel
Bilimsel Bilgi	İnsanı, toplumu ve evreni araştırma konusu yapan, gözleme, deneye ve akla dayanan bilgilerdir.	Gözlem ve deney	Nesnel
Felsefi Bilgi	İnsanın, evrenin niteliği ve yapısı hakkında gözlemlere dayanarak düşünmesi sonucu elde edilen bilgilerdir.	Akıl yürütme	Öznel

KADİM BİLGİ: Yüce Allah'ın zatı ile birlikte bulunan bilgidir. Tüm zamanları kapsar. O'nun bilgisinde hiçbir eksiklik bulunmaz.

HÂDİS BİLGİ: İnsan başta olmak üzere yaratılmış varlıkların bilgisidir. Bu bilgi sınırlı ve sonludur.

İslam'a Göre Bilginin Kaynakları

Kur'an-ı Kerim'de bilginin kaynağı olarak akıl, vahiy ve duyular yer alır. Dinî sorumluluğun

ilk şartı **akıl** sahibi olmaktır. Aklın işlevi; duyular yoluyla edinilen veriler arasında bağlantılar kurup sonuçlar çıkarmak ve böylece sistematik bilgiye ulaşmaktır. Çevreyi algılamanın ve ilk bilgileri edinmenin yolu **duyularla** mümkündür. İnsan, herhangi bir eksiklik ve kusuru bulunmayan duyularla elde ettiği verileri aklıyla işleyip değerlendirerek bilgi üretir. Akıl

ürettiği bilgiyi kullanarak yeni ve anlamlı sonuçlar çıkarır.

Yüce Allah, insanı doğruya yönlendirmek amacıyla **vahiy** göndermiştir. Kur'an ve sahih hadisler Müslümanlar için en güvenilir bilgi kaynaklarıdır.

SELİM AKIL

Aklın kendinden beklenen işlevleri görebilmesi için **akıl-ı selim** olması gerekir. Selim akıl, insanın doğru karar vermesini sağlayan, herhangi bir olumsuzluktan veya ortamın kötülüğünden etkilenmeyen, yaratılıştaki temizliğini ve safiyetini koruyan akıldır. Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde geçen **fitrat** kavramı ile ilişkisi vardır.

Yüce Allah "...Ey akıl sahipleri!" , "... düşünmüyor musunuz?" , "... aklınızı kullanmıyor musunuz?" gibi ayetlerde akla ve düşünmeye vurgu yapar. İnsanın Allah (c.c.) katında sorumluluğu akıllı ve iradeli oluşuna bağlanmıştır. Akıl; vehim, hayal veya nefsi istekler gibi yanıltıcı etkilere açıktır.

Akıl, yaratılışı, ölüm ötesini, dinin inanç ve ibadet esaslarını tek başına kavrayamaz. Aklın öncelikli görevi, evrende ve Kur'an'da Allah'ın ayetlerini anlamaya çalışarak insana rehberlik etmesidir.

SALİM DUYULAR

İslam dinine göre bilgi edinme yollarından biri de herhangi bir etkenle kendisine ait özelliğini kaybetmemiş bulunan işitme, görme, koku alma, tatma ve dokunma duyularıdır. Aklın yanında duyu organları da insana verilen nimetlerdendir. Duyular hem aklın değerlendireceği konularda hem de haberin insana iletilmesi bakımından bilgiyi elde etme vasıtalarıdır. Kur'an-ı Kerim'de görmek, işitmek, tatmak gibi duyularla ilgili birçok ifade vardır. "Allah, sizi analarınızın karnından, siz hiçbir şey bilmez

durumda iken çıkardı. Şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi.” ayetinde insanın bilmediklerini duyularıyla öğrenebileceğine işaret edilir.

SADIK HABER:

İslam’a göre bilgi edinme yollarından biri de sadık (doğru) haberdur. Sadık haber, vahyi ve peygamberlerden gelen haberlerin tamamını kapsar. Sadık haberler, mütevatir haber ve peygamberlerden gelen haber olmak üzere iki kısımdır.

Mütevatir Haber:

Yalan üzere birleşmeleri aklen mümkün olmayan toplulukların aktara geldiği haberlere mütevatir haber denir. Bu haberler nesilden nesile kesintisiz nakledilen haberlerdir.

VAHİY

İslam’a göre bilgi edinme yollarından biri de vahiydir. Sözlükte “hızlı bir şekilde ve gizlice söylemek, işaret etmek, ilham etmek” anlamındaki vahiy terim olarak “Allah’ın bir emri, bir hükmü veya bilgiyi

peygamberine gizli olarak bildirmesi” demektir. Vahiy insanın akıl ve duyularla bilemeyeceği alanlarda bizi bilgilendirir. İnanç esasları, ibadetler, ahlak ilkeleri ve sosyal ilişkiler yanında yaratılış ve ahiret hayatı hakkında da bilgiler verir. Evrenin yaratılışı ve varlıklar hakkında açıklamalar yapar. Akıl ve duyularla elde edilen bilgiler hususunda insana rehberlik eder.

Hz. Muhammed’den (s.a.v.) bize ulaşan haberler hem Kur’an-ı Kerim’i hem de sünneti içerir. Hz. Peygamber kendisine gelen vahyi insanlara tebliğ etmiş ve sünnetiyle örnek olmuştur. Sünnet de bu bakımdan Müslümanlar için bilgi kaynağıdır.

Ayet ve hadislerde “doğru bilgi” kavramının önemi

Doğru bilgi; içinde şüphe barındırmayan, gerçeğe tam olarak uyan ve kesin güven duyulan bilgidir. İslam, hayatın her anında doğru bilginin yol gösterici olmasını ister. Yüce Allah bir ayette “Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığım şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp bunların hepsi ondan

sorumludur.” (İsrâ suresi, 36. ayet.) buyurarak doğru bilgiye ulaşma konusunda insanlara yol gösterir. İslam, bilgi kaynağının güvenilir olmasına da özel önem vermiştir. Bir ayette; “Ey iman edenler! Eğer bir fâsik size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz.” (Hucurât suresi, 6. ayet.) buyrulurak haberlerin doğruluğunun araştırılması istenmektedir. Hz. Peygamber bu konuda “Her duyduğunu söylemesi kişiye yalan olarak yeter!” (Ebû Dâvûd, Edeb, 80.) buyurarak doğru bilginin önemine vurgu yapmıştır.

İslam’da doğru bilginin (yakîn) aşamaları:

İlme’l-yakîn: Bir şey hakkında habere dayalı olarak bize ulaşan kesin bilgidir.

Ayne’l-yakîn: Bir şey hakkında duyularımızla bizzat elde ettiğimiz kesin

bilgidir. **Hakka’l-yakîn:** Bir şeyi bizzat yaşayarak elde ettiğimiz kesin bilgidir.

Rüya, İlham, Keşif, Sezgi gibi kişiye özgü durumlar doğru bilgi kaynağı olamazlar!

İslam’a göre bilginin kullanımı kul hakkı temelinde değerlendirilir. Bilginin dijital kullanımında da hiç kimsenin zarar görmeyeceği tam aksine herkesin faydalanacağı hakkaniyet ölçülerine riayet edilmelidir.

İSLAM İNANCINDA İMANIN MAHİYETİ

İnanç, sadece bir dine bağlılık değil bağlanmama şeklinde de ortaya çıkan kabullere denir. İslam dininde inanılması farz olan iman esaslarına, dinin temel kural ve hükümlerine **İslam akaidi** denir.

Akaid aynı zamanda Kur’an-ı Kerim ve hadisler çerçevesinde İslam dininin iman esaslarını konu edinen ilmin adıdır.

İman kelime olarak güven duygusu içinde tasdik etmek, tereddüt ve şüphe etmeden, gönül huzuruyla **bağlanmak** anlamına gelir. Dinî bir terim olarak iman; kişinin Allah’ın (c.c.) varlığını, birliğini, sıfatlarını, peygamberlerini, ahiret gününü ve bunlardan başka iman edilmesi gereken şeyleri **kalp ile tasdik** edip **dil ile söylemesidir**. İmanın zıddı **inkârdır**. İman eden kimseye **mümin**, inkâr eden kimseye de **kâfir** denir.

İslam ise, Allah (c.c.) tarafından peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed’e (s.a.v) vahiy yolu ile bildirilerek bütün insanlığa gönderilen son dindir. Bu dini kabul eden kimseye **Müslüman** denir.

Müşrik: Allah’ın varlığını inkâr etmeyen ancak onunla birlikte başka tanrılar kabul eden, Yüce Allah’a ortak/eş koşan kişiye Müşrik denir.

Münafık: Yüce Allah’ın birliğini, Hz. Peygamber’in peygamberliğini ve onun Allah’tan getirdiklerini kabul ettiğini söyleyip Müslüman gibi yaşadığı halde kalpten inanmayan kişiye Münafık denir.

İman Tasdik İlişkisi

İmanın esası kalp ile tasdik etmek yani **onaylamaktır**. Bir kimse diliyle iman ettiğini söylemesine rağmen kalbiyle söylediğini onaylamazsa iman etmiş olmaz.

İman – İkrar İlişkisi

İkrar, kalp ile tasdik edilen imanın dil ile söylenmesi yani açıklanması ve ilan edilmesidir. Kalpteki imanın dil ile söylenmesi o kimsenin başkaları tarafından mümin olarak bilinmesi için gereklidir.

- Araştırmadan ve delillere dayanmadan çevrenin yönlendirmesiyle oluşan imana taklidî iman denir. Tahkikî iman ise delillere, bilgiye, araştırma ve kavramaya dayalı imana denir.
- Taklidî iman geçerlidir. Ancak akli ve dinî delillerle kuvvetlendirilmesi gerekir, delillere dayanmadığı için zayıftır. Taklidî imana sahip olan kişi küçük bir engel veya itirazla karşılaştığında şüpheye düşerek imanı sarsılabilir. Ayrıca insanı taassuba ve bağnazlığa sürükler.
- Tahkikî imana ulaşan kimse ise evreni ve yaratılışı inceler, dinin hükümleri hakkında bilgi sahibi olur. Böylece Allah ve diğer varlıklarla ilişkisi sağlam temeller üzerinde şekillenir. Tahkikî imanda bilgiye dayalı zihinsel faaliyet, kalpten bağlılık ve tam bir teslimiyet söz konusudur.

İman – Bilgi İlişkisi

Mümin olmanın ilk ifadesi olan kelime-i şehadeti söylerken kişi bildiğine “tanıklık, şahitlik” eder. İman etmenin temelinde bilgi vardır. Bunun yanında iman sadece bilgiyle oluşmaz ve olgunlaşmaz. İman sadece bilmek olsaydı şeytanın da Allah’ı (c.c.) bildiği için mümin olması gerekirdi. İslam dini hakkında öğrenim gören ve kitap yazan birçok yabancı vardır fakat Müslüman ve mümin değillerdir.

İman – Amel İlişkisi

Amel: iradeye dayanan her türlü iş ve davranış demektir.

Salih amel: dinin farz kıldığı ibadetler başta olmak üzere bütün hayırlı işler.

İman ile amel arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Çünkü insan inandığı gibi yaşar. Davranışlar Allah’ın (c.c.) isteğine uygun olursa **salih amel** niteliği kazanır.

İman ve salih amel Kur’an’da çoğunlukla birlikte geçer. İmansız salih amel, salih amelsiz iman eleştirilir. İman kişinin kendisiyle, yaratısıyla, diğer insanlarla ve varlıklarla ilişkisine yön verir. İman bütün ibadet ve eylemlerin itici gücüdür. Rabbimiz buyuruyor ki: **“İman edip salih ameller işleyenlere gelince, onlar için altından ırmaklar akan cennetler vardır. İşte bu büyük başarıdır.”**

(Burûc suresi, 11. ayet.)

Bilerek dinî vecibelerini ihmal eden kimse günahkâr olur.

2. KUR'AN'DAN MESAJLAR

“Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığım şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp bunların hepsi ondan sorumludur.” (İsrâ suresi, 36. ayet.)

- İnsanın bir haber ve bir olay hakkında kesin hüküm vermeden önce ciddi bir araştırma yapması Yüce Allah'ın emridir.
- Yüzeysel bilgilerle kuruntuya dayalı teorilerin peşine düşülmemelidir.
- Yalancı şahitlik, kesin doğruluk anlamı taşımayan beyanlar ve hakikate aykırı hükümler bireylerin kul haklarının yenmesine sebep olur.
- Sosyal ilişkilerde zanla hareket etmek, gıybet, söz taşımak gibi olumsuz davranışlar meydana getirir.
- İnsan kendisine verilen beş duyunun ve aklın gerektirdiği sorumlulukları bilmelidir. Gördüğü, işittiği ne varsa hesap gününde hepsi karşısına gelecektir.

“De ki: O, sizi yaratan ve size kulaklar, gözler ve kalpler verendir. Ne kadar da az şükrediyorsunuz!” (Mülk suresi, 23. ayet.)

- İnsanı yaratan, bilgiyi ve bilgi vasıtalarını veren Allah'tır.
- İnsanın en ayırıcı özelliği gözlem yapma ve düşünme yeteneğidir.
- Mülk suresi 23. ayette insanı yaratan ve sayısız nimet veren Yüce Allah'a karşı nankörlük yapılmaması istenmektedir. En büyük nankörlük duyu organlarını yaratılış amacına uygun olarak kullanmamak, Allah'ın ayetlerine gözlerini ve kulaklarını kapatmaktır. En güzel şükür ise nimeti verene, o nimetin cinsinden bir amelle teşekkür etmektir.
- İnkârcı bir tutum sergileyenler hem yaratılıştaki ayetlere gözlerini kapamışlar hem de kendilerine okunan ayetlere kulaklarını tıkamışlardır.